

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ПОЛТАВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ
ЦЕНТР УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання
науково-методичної ради
Полтавського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені М.В.Остроградського
29.05.2018 № 3

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Департаменту освіти і науки
Полтавської облдержадміністрації
11.07.2018 № 303

Навчальна програма з позашкільної освіти
еколого-натуралістичного напрямку
«Юні друзі природи»
1 рік навчання
Початковий рівень
(144/180/216 годин)

Полтава 2018

Автор:

Грищенко Наталія Юріївна, завідувач лабораторії квітництва та овочівництва, керівник гуртка Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

Рецензенти:

Смоляр Наталія Олексіївна, кандидат біологічних наук, доцент Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Степаненко Марина Миколаївна, заступник директора з виховної роботи, педагог-організатор-методист, керівник гуртка Сагайдацького навчально-виховного комплексу «Загальноосвітній навчальний заклад І-ІІІ ступенів – дошкільний навчальний заклад» Шишацької селищної ради

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Однією із концепцій навчання у закладах позашкільної освіти є систематизація і поглиблення знань про природу рідного краю, засвоєння основ екологічних знань, розвиток екологічно свідомої особистості. Тому створення освітньої програми початкового рівня є досить актуальним.

Навчальна програма «Юні друзі природи» початкового рівня реалізується у гуртках еколого-натуралістичного напрямку та спрямована на вихованців 1-4 класів. Розроблена на основі типової навчальної програми гуртка юних друзів природи молодшого шкільного віку (2001 рік).

Зміст навчального матеріалу програми «Юні друзі природи» знайомить вихованців із представникам флори і фауни рідного краю, умовами існування, які необхідні для живих істот, елементарними відомостями про взаємодію живої та неживої природи, значенням природи в житті людини, вчить учнів орієнтуватися у природному середовищі.

Метою програми є:

- формування у вихованців розуміння взаємозв'язку природних явищ;
- виховання екологічно грамотної поведінки в природі.

Основні завдання програми:

- засвоєння учнями знань про типових представників рослинного і тваринного світу рідного краю;
- забезпечення екологічного виховання і навчання,
- формування відповідального ставлення до природи і готовності до активних дій щодо її охорони;
- формування вміння догляду за об'єктами живої природи;
- досягнення розуміння учнями практичного значення природоохоронних знань.

Програмою передбачається один рік навчання:

- 144 години на рік, 4 години на тиждень;
- 180 годин на рік, 5 годин на тиждень;
- 216 годин на рік, 6 годин на тиждень.

Програма побудована на основі загальнодидактичних принципів (науковості, систематичності, доступності, послідовності, зв'язку навчання з життям). Це дає змогу вихованцям орієнтуватися в природному середовищі, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та формувати екологічно доцільну поведінку в природі.

Практичні роботи проводять як у приміщенні (кабінеті), так і в лабораторіях квітництва та овочівництва, зоології та безпосередньо у природі. У кабінеті передбачається робота з розвитку умінь встановлювати причинно-наслідкові зв'язки в природі, проведення елементарних дослідів у лабораторіях квітництва та овочівництва, зоології – розвиток умінь і навичок догляду за рослинами та тваринами.

Виготовляючи гербарії, колекції, діти вчаться працювати з природним матеріалом, що, в свою чергу, допомагає формувати естетичні поняття, бережливе ставлення до природи.

Враховуючи вікові особливості дітей молодшого шкільного віку, програмою заплановано використання різноманітних форм і методів подачі матеріалу. Пропонується використовувати загадки, вікторини, кросворди, різноманітні ігрові форми та різні технічні засоби навчання.

Рекомендується проведення виставок малюнків, виробів з природного матеріалу, тематичних вечорів, бесід, участь у масових природоохоронних конкурсах та акціях: «Птах року», «Годівничка», «Великий зимовий облік птахів», «Юний дослідник».

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва розділу	4 год			5 год			6 год		
		Теоретичні	Практичні	Разом	Теоретичні	Практичні	Разом	Теоретичні	Практичні	Разом
1	Вступ	8	2	10	10	2	12	12	3	15
2	Сезонні зміни в природі	10	4	14	12	5	17	15	6	21
3	Різноманітність рослинного світу	20	6	26	25	7	32	30	9	39
4	Різноманітність тваринного світу	12	6	18	17	8	25	18	9	27
5	Вода-джерело життя	10	2	12	12	3	15	15	3	18
6	Поняття про ґрунт	14	4	18	17	5	22	21	6	27
7	Ліс-зелене багатство країни	6	4	10	7	5	12	9	6	15
8	Охорона природи	14	6	20	17	8	25	21	9	30
9	Наш рідний край. Полтавщина	12	2	14	15	2	17	18	3	21
10	Підсумок	2	-	2	3	-	3	3	-	3
	Разом	110	36	144	135	45	180	171	54	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (10/12/15 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення вихованців із планом роботи гуртка і масовими заходами. Ознайомлення з правилами безпеки життєдіяльності на гурткових заняттях.

Екскурсія по території навчального закладу, відвідування лабораторії зоології, квітництва та овочівництва, зоолого-тваринницької бази. Правила поведінки під час екскурсії.

Людини – частина природи. Значення природи в житті людини.

Вплив людини на природу. Використання людиною природних ресурсів.

Екскурсії. Екскурсія до міського парку. Знайомство з природою.

2. Сезонні зміни в природі (14/17/21 год.)

Теоретична частина. Значення сезонних явищ для господарської діяльності людини.

Дарунок осені – гриби. Різноманітність грибів. Правила збирання грибів. Перша допомога при отруєнні грибами.

Осінь у лісі. Поняття про листопад.

Осінні зміни в житті водойм. Життя під водою.

Відліт птахів. Підготовка тварин до зими.

Екскурсія. Екскурсія в природу з метою спостереження.

Практична робота. виготовлення виробів з природного матеріалу.

3. Різноманітність рослинного світу (26/32/39 год.)

Теоретична частина. Значення і роль рослин у природі та житті людини.

Різноманітність рослинного світу. Рослини – карлики, рослини – гіганти.

Рослини лук, степів, гір.

Рослини водойм: річок, озер, ставків, боліт.

Ознайомлення з культурними та дикорослими рослинами.

Ознайомлення з лікарськими рослинами. Заготівля лікарської сировини.

Рослини радіопротектори та імуностимулятори.

Ознайомлення з екзотичними рослинами.

Ознайомлення з кімнатним рослинами. Правила догляду за ними.

Рослини – символи України.

Практичні роботи. Перегляд відеофільмів. Проведення брей-рингу «Цікавий світ рослин». Проведення бесід «Зелена аптека», «Рослинний світ рідного краю».

4. Різноманітність тваринного світу (18/25/27 год.)

Теоретична частина. Різноманітність тварин. Пристосування тварин до навколишнього середовища.

Значення тварин у природі та житті людини.

Ланцюг живлення. Причини, які порушують ланцюг живлення: вплив неживої та живої природи, дії людини.

Свійські та дикі тварини.

Тварини у творчості українського народу.

Тварини – символи. Пам'ятники тваринам.

Практичні роботи. Перегляд відеофільмів. Проведення конкурсу малюнків про тварин. Проведення бесід «Тварини навколо нас», «Цікаві факти про тварин», «Тварини Червоної книги».

5. Вода – джерело життя (12/15/18 год.)

Вода – основа життя.

Стихійні лиха: повені, паводки, селі.

Забруднення водного басейну. Наслідки забруднення: нестача прісної води, загибель водних і наземних тварин.

Шляхи запобігання забруднення водоймищ.

Річки, озера, болота їх особливості і охорона.

Водойми рідного краю.

Практична робота: перегляд навчальних відеофільмів.

6. Ґрунт (18/22/27 год.)

Теоретична частина. Типи і види ґрунтів. Їх склад і властивості.

Родючість ґрунту. Українські чорноземи.

Ерозія ґрунту та заходи боротьби з нею.

Тварини - ґрунтоутворювачі. Пристосування цих тварин до життя в ґрунті.

Основні джерела забруднення ґрунту.

Проблеми сміттєзвалищ та їх вплив на ґрунт.

Раціональне використання ґрунтів та їх охорона.

Практичні роботи. Ознайомлення з різними типами ґрунтів. Виготовлення поробок «Друге життя побутового сміття».

7. Ліс — зелене багатство країни (10/12/15 год.)

Ліс і його значення в природі та житті людини.

Типи лісів. Охорона лісів.

Ліси рідного краю.

Практичні роботи: Проведення екологічних ігор «Загадковий ліс», «Звуки лісу».

Екскурсія в парк для ознайомлення з основними породами дерев і кущів своєї місцевості, їх характеристикою, біологічними особливостями та господарським значенням.

8. Охорона природи (20/25/30 год.)

Теоретична частина. Охорона природи в Україні.

Пам'ятні природні місця України.

Причини скорочення чисельності тварин та рослин на землі.

Червона книга – сигнал тривоги.

Роль заповідників у збереженні та відновленні рідкісних і зникаючих видів рослинного і тваринного світу.

Правила поведінки в природі.

Ранньоквітучі рослини та їх охорона.

Практична робота: виготовлення листівок на захист першоцвітів.
Перегляд навчальних відеофільмів.

Екскурсія з метою виявлення і визначення пам'яток природи.

9. Наш рідний край. Полтавщина (14/17/21 год.)

Теоретична частина. Територія, географічне положення, історія Полтави.

Природні ресурси та природні умови рідного краю.

Пам'ятки історії та культури Полтавщини.

Водойми рідного краю.

Ознайомлення з тваринним і рослинним світом рідного краю (типові представники, їх характеристика).

Заповідні території та об'єкти зі збереження рослинного і тваринного світу.

Практична робота: ознайомлення з видами рослин і тварин, занесених до Червоної книги та тих, які підлягають особливій охороні на території Полтавщини.

10. Підсумкове заняття за рік (2/3/3 год.)

Чому ми навчилися за рік.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ І ВМІНЬ ВИХОВАНЦІВ

Учні повинні мати уявлення про:

типи взаємозв'язків, які існують у природі: нежива природа – жива природа; рослини – тварини; жива природа – людина;

єдність людини і навколишнього середовища;

вплив сезонних погодних процесів на життєдіяльність рослин і тварин;

фактори середовища та їх роль у житті живих істот;

кругообіг речовин у природі;

основні шляхи охорони природи;

стан довкілля на Полтавщині.

Учні повинні знати:

особливості природних екосистем краю;

регіональні особливості флори і фауни;

роль рослин та тварин у природі;

отруйні гриби і рослини Полтавщини та запобіжні заходи проти отруєння;

природно-заповідний фонд Полтавщини;

види рослин і тварин Полтавщини, занесені до Червоної книги України;

правила поведінки в природі;

народні традиції, обряди і свята календарного циклу.

Учні повинні вміти:

виявляти взаємозв'язки у прояві сезонної ритміки в живій і неживій природі;

розпізнавати рослини і тварин Полтавщини, які вивчалися у природі, колекціях тощо;

визначити риси пристосованості живих організмів залежно від середовища існування;

доглядати за рослинами в лабораторії квітництва та овочівництва, тваринами в лабораторії зоології, на навчально-дослідній земельній ділянці;

збирати природний матеріал та формувати колекції, гербарії;

брати посильну участь у природоохоронних заходах.

Учні повинні засвоїти такі терміни (поняття):

Біорізноманіття

Екологічні групи тварин: за способом живлення, за середовищем існування

Заказник

Заповідник

Ланцюг живлення

Природа

Природно-заповідний фонд

Пристосування живих організмів до змін пір року, середовища існування

Пристосування тварин до здобування корму

Розвиток: повний, неповний

Рослинність

Середовище існування

Умови життя

Фактори середовища

Фауна

Флора

Червона книга України

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Анашкина Е.И. 300 вопросов и ответов о домашних животных – Ярославль: Академия развития, 1997. – 208 с.

2. Байбара Т.М. Природознавство: Проб, підручн. для 2 кл. триріч, і 3 кл. чотириріч, початк. шк. / Т.М. Байбара, Н.С. Коваль – К.: Веселка, 1996. – 159 с.

3. В гармонії з природою: Збірник еколого-натуралістичних заходів, свят / за ред. Климчука В. В. – 1999 – 160 с.
4. Волошин О.М. Скарбничка цікавинок з природознавства / О.М. Волошин – Тернопіль: Підручники і посібники, 1998. – 231 с.
5. Волошин О.М. Цікаві завдання з природознавства 3(2) кл./О.М. Волошин – Тернопіль: Підручники і посібники, 1997. – 48 с.
6. Лисенко П.В. Екологічне виховання дошкільників / П.В. Лисенко. – К.: Освіта 1993. – 160 с.
7. Листопад О.Г. Нетрадиционные методы в экологическом воспитании и образовании / О.Г. Листопад, В. Е. Борейко // Серия «Природоохранная пропаганда». – 1996. Вып. 4. – 65 с.
8. Открытие леса / [Сост. Милада Покорна Отто Макиш]. – К. : Нац. экоцентр Украины, 1997. – 90 с.
9. Похила Л. С. Використання скарбниці народних знань у процесі вивчення біології. Царство Рослини / Л.С. Похила, Г.Ф. Яцук, Б.Б. Гдаль. – Тернопіль: Мандрівець, 1998. – 72 с.
10. Похила Л. С. Використання скарбниці народних знань у процесі вивчення біології. Царство Тварини / Л.С. Похила, Г. Ф. Яцук, Б.Б. Гдаль. – Тернопіль: Мандрівець, 1998. – 80 с.
11. Тарабарина Т.И. И учеба и игра. Природоведение : Популярное пособие для родителей и педагогов / Т. И. Тарабарина, Е. И. Соколова. – Ярославль: Академия развития, 1998. – 240 с.
12. Червона книга України. Рослинний світ / Редкол. Ю.Р. Шеляг-Сосонко (відп. ред.) та ін. – К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана 1996. – 608 с.
13. Червона книга України. Тваринний світ / Редкол. М.М. Щербак (відп. ред.) та ін. – К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана 1994. – 464 с.
14. Яришева П. Ф. Основи природознавства. Природа України /П.Ф. Яришева.— К.: Вища школа 1995. – 335 с.